

Sygn. akt VI Gz 227/15

POSTANOWIENIE

Dnia 16 września 2015 r.

Sąd Okręgowy w Rzeszowie Wydział VI Gospodarczy

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Beata Hass-Kloc

Sędziowie: SSO Anna Harmata

SSO Barbara Frankowska (spr.)

Protokolant: st. sekr. sądowy Małgorzata Zawilo

po rozpoznaniu w dniu 16 września 2015 r. w Rzeszowie

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa: **Skarbu Państwa – (...) C. w C.**

przeciwko: **(...) Sp. z o.o. w S.**

o ustalenie

na skutek zażalenia powoda na postanowienie Sądu Rejonowego w Krośnie V Wydziału Gospodarczego z dnia 24 marca 2015 r. sygn. akt V GC 466/14

postanawia:

u c h y l i ć zaskarżone postanowienie i sprawę przekazać do dalszego prowadzenia Sądowi Rejonowemu w Krośnie V Wydziałowi Gospodarczemu, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego.

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Rejonowy w Krośnie V Wydział Gospodarczy umorzył postępowanie w sprawie (pkt I) i zasądził od powoda na rzecz pozwanego kwotę 1217 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego (pkt II) podając w uzasadnieniu, że powód Skarb Państwa (...) C. pozwem z dnia 19 września 2014r. wniósł o ustalenie, że:

- a) umowa zawarta przez strony procesu w dniu 1 września 1993 r. stanowiła umowę nienazwaną, mocą której (...) Sp. z o.o. w S. przeniosły na Skarb Państwa (...) C. własność kompletnego wyciągu narciarskiego orczykowego typu (...) B.,
- b) elementy wyciągu narciarskiego orczykowego typu (...) B. posadowione na nieruchomościach stanowiących działki ewidencyjne numer (...) w C. stanowią własność Skarbu Państwa (...) C.,

a także o zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda zwrotu kosztów procesu wg spisu kosztów. W uzasadnieniu pozwu powód powołał się na to, że 1 września 1993r. strony procesu zawarły umowę na mocy, której zobowiązały się do podjęcia wspólnego przedsięwzięcia inwestycyjnego pn. „Budowa wyciągu narciarskiego w C.”. Na podstawie tej umowy pozwany zobowiązał się m.in. do zakupu i wniesienia kompletnego wyciągu orczykowego (...) B. o wartości 548 mln. st. zł. Inwestorem działającym w imieniu stron było Nadleśnictwo C.. Zadeklarowany koszt wspólnej inwestycji to kwota 1,5 miliarda starych złotych, a strony ustaliły szczegółowe rozliczenie inwestycji po jej całkowitym zakończeniu. Ostatecznie wyciąg narciarski został wybudowany zgodnie z powyższą umową. Elementy wyciągu narciarskiego

zostały posadowione na nieruchomościach stanowiących własność Skarbu Państwa w zarządzie Nadleśnictwa C., stanowiące działki ewidencyjne numer (...). W czasie budowy wyciągu doszło do przekroczenia granic nieruchomości Nadleśnictwa wskutek czego stacja dolna wyciągu została posadowiona na nieruchomości nr 429/1 będącej własnością W. K., zaś trasa wyciągu przebiega częściowo przez nieruchomość stanowiącą działkę ewidencyjną nr (...), będącej własnością Gminy C.. Elementy wyciągu są trwale związane z gruntem. Nadleśnictwo C. dokonało spłaty na rzecz strony pozwanej spornego wyciągu w latach 1995r. – 2010 r., w łącznej kwocie 80 934,90 zł zgodnie z § 6 lit. a umowy z 1993r. Umowa została zawarta na okres 15 lat i uległa rozwiązaniu z dniem 31 sierpnia 2008r. Strony pozostają w sporze co do własności wyciągu i we wzajemnej korespondencji przedstawiały różne pomysły na rozwiązanie tego sporu. W ocenie powoda pozwanej spółce nie przysługują obecnie żadne roszczenia z tytułu spornego wyciągu narciarskiego. Wg powoda na podstawie przepisów artykułów 191 k.c. i 48 k.c. w przedmiotowym stanie faktycznym instalacja elementów wyciągu doprowadziła do połączenia tych elementów z nieruchomością powoda w sposób trwały tak, że wyciąg stał się częścią składową gruntu, a zatem elementy wyciągu stały się własnością Nadleśnictwa C. z chwilą połączenia z gruntem, a nie z momentem spłat na rzecz pozwanej spółki. Zdaniem powoda sporna umowa może być określona jako umowa konsorcjum mocą, której strony ustaliły zasady współpracy przy realizacji celu gospodarczego, przy czym nie powstał wspólny majątek charakterystyczny dla spółki cywilnej. Interes prawny powoda do wytoczenia powództwa wynika z faktu zgłaszania przez pozwaną spółkę roszczeń co do elementów wyciągu, co daje potencjalną możliwość pozwanemu wytaczania powództw przeciwko powodowi o wydanie rzeczy, o zapłatę za bezumowne korzystanie z wyciągu lub o zapłatę wartości wyciągu tytułem zwrotu bezpodstawnego wzbogacenia. Z tych przyczyn powództwo jest zasadne.

Pozwany w odpowiedzi na pozew wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów postępowania. W ocenie pozwanego po stronie powoda nie istnieje żadna wątpliwość co do podmiotu prawa własności wyciągu oraz, że jego własność została naruszona przez to iż pozwany odmawiając wydania wyciągu uniemożliwia powodowi w pełni korzystania z własności. Dlatego powodowi nie służy powództwo o ustalenie, które nie może być substytutem powództwa o świadczenie. Z powództwa o ustalenie można skorzystać tylko wtedy gdy istnieje obiektywnie stan niepewności prawnej, której nie można usunąć za pomocą innego środka prawnego.

W piśmie procesowym z dnia 4 grudnia 2014r. (data wpływu) powód w oparciu o art. 193 § 1 w zw. z § 2¹ k.p.c. zmienił żądanie pozwu w części obejmującej punkt 1a petitum wnosząc „o ustalenie, że umowa zawarta przez strony w dniu 1 września 1993r. stanowiła umowę nienazwaną, mocą której (...) Sp. z o.o. w S. zobowiązała się przenieść na Skarb Państwa (...) C. wartość kompletnego wyciągu narciarskiego orczykowego (...) B.”. W pozostałym zakresie powód podtrzymał żądanie pozwu.

Pozwany w odpowiedzi na powyższe zarzucił, że zmiana powództwa dokonana przez powoda jest zmianą jakościową polegającą na zastąpieniu jednego roszczenia (o stwierdzenie przeniesienia własności) roszczeniem innym (stwierdzenie o zobowiązaniu do przeniesienia własności). Taka zmiana pociąga za sobą dorozumiane cofnięcie pierwotnego żądania. W takim przypadku zmiana powództwa powinna być uzależniona od zgody pozwanego, który nie wyraził zgody na cofnięcie pozwu i wniósł o jego oddalenie oraz zasądzenie kosztów postępowania. Nowe żądanie pozwu po zmianie powództwa powinno zostać wpisane do repertorium GC pod nowym numerem. W pozostałym zakresie pozwany podtrzymał swoje stanowisko.

Wg Sądu Rejonowego dokonana przez powoda zmiana powództwa miała charakter tzw. zmiany jakościowej, polegającej na zastąpieniu jednego roszczenia innym, jak prawidłowo wskazał to pozwany. Jednak wbrew stanowisku pozwanego dla skutecznego cofnięcia pierwotnego powództwa i zastąpienia go innym rodzajowo (zmodyfikowanym) nie była wymagana zgoda pozwanego, co wynika z treści art. 203 § 1 k.p.c., skoro oświadczenie powoda zostało złożone przed terminem rozprawy. Zatem na podstawie art. 355 k.p.c Sąd Rejonowy umorzył postępowanie i na podstawie art. 203 § 2 k.p.c orzekł o kosztach postępowania.

Powód w zażaleniu na powyższe postanowienie zaskarżył je w całości zarzucając naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na treść rozstrzygnięcia, tj.:

- art. 203 § 1 zw. z art. 125 § 1 k.p.c. poprzez błędne uznanie, że czynność procesowa dokonana pismem pełnomocnika powoda z dnia 3 grudnia 2014 r. stanowiła dorozumiane cofnięcie pozwu,

- art. 355 § 1 k.p.c. poprzez umorzenie postępowania w sytuacji braku oświadczenia powoda o cofnięciu pozwu,

- art. 203 § 3 k.p.c. poprzez zasądzenie kosztów procesowych w sytuacji, kiedy wniosek o ich przyznanie okazał się spóźniony.

Na tej podstawie powód wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda zwrotu kosztów postępowania zażaleniowego wg norm przepisanych.

W uzasadnieniu zażalenia powód stwierdził, że czynność powoda dokonana pismem z dnia 3 grudnia 2014r. stanowiła jedynie zmianę charakterze stricte redakcyjnym. Miała ona na celu doprecyzowanie i uszczegółowienie pierwotnego żądania. Dokonana czynność procesowa nie kwalifikuje się ani jako zmiana powództwa ilością, ani jako zmiana powództwa jakościowa. Tego typu czynność procesowa nie stanowi w ogóle zmiany powództwa w rozumieniu art. 193 k.p.c. Niemniej jednak z uwagi na wymogi procedury cywilnej doprecyzowanie treści petitum pozwu nie mogło nastąpić inaczej jak tylko w formie pisma procesowego zgodnie z art. 193 § 2¹ k.p.c. Dokonana zmiana miała na celu jedynie doprecyzowanie pierwotnego żądania w kontekście przepisu art. 155 k.c. Umowa zobowiązująca, co do zasady wywiera także skutek rozporządzający - w zależności od tego czy chodzi o rzeczy oznaczone co do gatunku, czy co do tożsamości. Tak czy inaczej przedmiotem żądania w niniejszej sprawie w dalszym ciągu pozostaje ustalenie istnienia między stronami stosunku prawnego wynikającego z umowy z dnia 1 września 1993r., przy czym żądanie ustalenia obejmuje także ustalenie treści tego stosunku i tego dotyczyła zmiana objęta pismem z 3 grudnia 2014r. W niniejszej sprawie zarówno przytoczone podstawy faktyczne powództwa jak też zasadnicza treść żądania co do ustalenia istnienia stosunku prawnego pozostają niezmienione. W nie było więc podstaw do stwierdzenia, że nastąpiło dorozumiane cofnięcie pierwotnego powództwa. Pismo z dnia 3 grudnia 2014r. nie zawierało w swojej treści ani stanowczego, ani wyraźnego oświadczenia, że powód cofa pozew. Sąd Rejonowy zaniechał przed wydaniem postanowienia bliższych ustaleń w zakresie charakteru treści czynności procesowej wynikającej z w/w pisma i to w sytuacji, gdy pismo to nie zawierało wyraźnego i jednoznacznego oświadczenia o cofnięciu pozwu. Sąd Rejonowy uniemożliwił natomiast powodowi wypowiedzenie się co do argumentacji pozwanej stanowiącej odpowiedź na to pismo.

Ponadto powód zarzucił, że dokonana zmiana pozwu, stanowiąca w istocie jego doprecyzowanie, nie odnosiła się do całości żądania wskazanego w pozwie, bo nie obejmowała swą treścią żądania zawartego w punkcie 1b petitum, które powód w całości podtrzymał. W tych okolicznościach nie było podstaw do umorzenia postępowania w sprawie w całości.

Z ostrożności powód zarzucił również, że pozwany złożył wniosek o przyznanie kosztów postępowania po upływie 2 tygodni od doręczenia mu pisma z dnia 3 grudnia 2014r. Doręczenie nastąpiło w dniu 5 grudnia 2014r., a wniosek o koszty postępowania pozwany zawarł w piśmie, które wpłynęło do sądu dopiero 12 stycznia 2015r. Powód powołał się na stanowisko Sądu Apelacyjnego w Krakowie zawarte w postanowieniu z dnia 19 stycznia 2012r. sygn. akt I Acz 24/2012, że bezpośrednie doręczenie pisma przez pełnomocnika przeciwnika wywiera identyczne skutki jak zawiadomienie z art. 203 § 3 k.p.c. Pełnomocnik pozwanego w odpowiedzi na zażalenie wniósł o jego oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania. Wg pozwanego pierwotne żądanie pozwu dotyczy ustalenia (stwierdzenia) prawa własności, a zmienione żądanie dotyczy ustalenia obowiązku strony pozwanej. Są to dwa różne przedmioty powództwa, chociaż zmierzają do tego samego celu. To wystarcza do przyjęcia, że powództwo zostało zmienione przy niezmienionych okolicznościach faktycznych. Natomiast dorozumiane cofnięcie pozwu nie jest prostym odpowiednikiem cofnięcia pozwu, o jakim mowa w art. 203 k.p.c. Stąd zapis art. 203 § 3 k.p.c. nie ma zastosowania i pozwany nie spóźnił się z żądaniem zwrotu kosztów procesu.

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Rozważania w sprawie należy rozpocząć od odwołania się do pierwotnego żądania pozwu zawartego w punktach 1 a i b (k. 2-3). W pkt 1 a petitum powód żąda ustalenia treści stosunku prawnego jakim jest umowa stron z dnia 1 września 1993r. (w sposób ściśle tam opisany), a w pkt 2 a petitum żąda ustalenia prawa własności spornego wyciągu. Niewątpliwie pismo procesowe powoda z dnia 3 grudnia 2014r. (k. 163-168) zawiera jednoznaczne w swej treści oświadczenie, że na zasadzie art. 193 § 1 w zw. z § 2¹ k.p.c. powód zmienia żądanie pozwu jedynie w części obejmującej pkt 1 a petitum pozwu i w całości podtrzymuje (podkreślić należy, że w niezmienionej treści) pkt 1 b i pkt 2-4 petitum. Natomiast z treści zaskarżonego postanowienia Sądu Rejonowego w Krośnie wynika jednoznacznie, że postępowanie w sprawie zostało umorzone w całości. Z tego względu więc niewątpliwie podzielić należy zarzuty zażalenia, że Sąd Rejonowy nie miał żadnych podstaw do przyjęcia złożenia przez powoda jakiegokolwiek, w tym dorozumianego, oświadczenia o cofnięciu pozwu w zakresie żądania objętego pkt 1 b oraz 2-4 pozwu i w konsekwencji umorzenia postępowania w tej części.

Odnosząc się natomiast do oświadczenia powoda zawartego w piśmie z dnia 3 grudnia 2014r. o zmianie żądania pozwu w zakresie pkt 1 a jego petitum konieczne jest odwołanie do treści art. 193 § 1 k.p.c. i stanowisk nauki prawa oraz judykatury. Przepis art. 193 k.p.c. stanowi, że zmiana powództwa jest dopuszczalna, jeżeli nie wpływa na właściwość sądu. Z treści tego przepisu wynika, że kodeks postępowania cywilnego przyjmuje daleko posunięty liberalizm w dopuszczalności przedmiotowej zmiany powództwa. Powództwo można zmienić z tym tylko zastrzeżeniem, nie wolno naruszać właściwości sądu. Powództwo można więc zmienić w najszerszym tego słowa znaczeniu (3 CR 464/57 z dnia 28.02.1958r. OSPiKA 1960/9/290 - za tezą 4 komentarza do art. 193 kpc Kodeks postępowania cywilnego z komentarzem pod red. J. Jodłowskiego Wyd. Prawn. W-wa 1989, str. 322). Za T. Ż. (komentarz do art. 193 kpc, stan prawny na 30.01.2013r.) stwierdzić należy, że zmiana powództwa nie może być zbyt daleko idąca, skutkująca zerwaniem więzi z dotychczasowym powództwem. Za dominujące w doktrynie jest zapatrywanie, że zmiana powództwa nie może prowadzić do zerwania związku przekształconych elementów powództwa z poprzednim powództwem i w istocie eliminacji elementów stanowiących o kontynuacji poprzedniego procesu (K. Piasecki, Przedmiotowe przekształcenie procesu, NP 1973, nr 11, s. 1549 i n. oraz Postępowanie sporne rozpoznawcze, Warszawa 2004, s. 154 i n.; A. Wiśniewska, Istota i formy jakościowych przekształceń przedmiotowych w polskim procesie cywilnym. Studia z prawa postępowania cywilnego. Księga pamiątkowa ku czci Z. Resicha, Warszawa 1985, s. 287 i n. oraz Przedmiotowa zmiana powództwa w procesie cywilnym, Warszawa 1986). Za zmianę powództwa nie można uważać tak daleko idącej dyspozycji powoda, że zrzeka się on dotychczasowego żądania i zgłasza całkowicie nowe (...). Jeżeli bowiem nie ma żadnego związku pod względem elementów pomiędzy pierwotnym powództwem a zmienionym, to nie można już mówić o zmianie powództwa. Chodzi tu po prostu o cofnięcie pierwotnego powództwa i wniesienie nowego (4 CZ 282/58 z dnia 22.01.1959r. – OSPiKA 1960/6/148 oraz K. Piasecki, Przedmiotowe przekształcenie procesu, NP 1973/11/1557 – za tezą 2 komentarza do art. 193 kpc Kodeks postępowania cywilnego z komentarzem pod red. J. Jodłowskiego Wyd. Prawn. W-wa 1989, str. 321). Natomiast w postanowieniu z dnia 2 czerwca 1965 r., sygn. akt II CZ 51/65, Lex nr 5818, Sąd Najwyższy wskazał, że art. 193 § 1 k.p.c. poza zakresem przekroczenia przepisów o właściwości nie wprowadza innych ograniczeń zmiany powództwa. Nie uzasadnia to oczywiście wniosku o pełnej dowolności, gdyż takie rozwiązanie mogłoby prowadzić do skutków sprzecznych z zasadą ekonomii procesowej, a nawet z uwagi na interes przeciwnika z zasadami uczciwego prowadzenia procesu. Zdaniem Sądu Najwyższego pomiędzy pierwotnym a następnym żądaniem powinna istnieć więź materialnoprawna i logiczny związek - powinny one mieścić się w granicach tego samego stosunku prawnego. Orzecznictwo wyłącza dopuszczalność zmiany powództwa polegające na wystąpieniu z nowym roszczeniem zamiast dotychczasowego bez zachowania związku między tymi roszczeniami.

Wskazać też należy na to, iż nie stanowi zmiany powództwa ani bliższe określenie żądania, ani uzupełnienie okoliczności faktycznych podanych pierwotnie, jeżeli w ich wyniku nie zmienia się podstawa faktyczna powództwa. Z tych przyczyn można mówić jedynie o jakościowej zmianie podstawy faktycznej powództwa (tak P. T. w komentarzu aktualizowanym do art. 193 kpc, stan prawny na 27.10.2014r., Lex).

Niewątpliwie w praktyce problematyka zmiany powództwa nasuwa wiele wątpliwości i trudności, jest przedmiotem bogatego orzecznictwa zarówno sądów powszechnych jak i Sądu Najwyższego.

Przenosząc powyższe rozważania na okoliczności faktyczne przedmiotowej sprawy stwierdzić należy, że powód w piśmie procesowym z dnia 3 grudnia 2014r. nie składa żadnego oświadczenia o cofnięciu pozwu w jakimkolwiek zakresie (w szczególności co do pkt 1a). Niewątpliwie też w żaden sposób nie zmienia podstawy faktycznej powództwa, natomiast podstawę prawną uzupełnia i rozszerza o argumentację wynikającą z regulacji zawartych w art. 151 i 155 k.c. Nowo sformułowane żądania pozwu co do treści spornej umowy rzeczywiście odwraca akcent w żądaniu. W ocenie Sądu Okręgowego oświadczenie powoda o częściowej zmianie powództwa i treść w/w pisma w całości nasuwa wątpliwości interpretacyjne. Sąd Rejonowy zaś zarządzeniem z dnia 17 grudnia 2014r. (k. 169) umożliwił pozwanemu ustosunkowanie się do tego pisma, nie pozwolił zaś powodowi na złożenie repliki (wniosek powoda o zezwolenie na złożenie pisma i postanowienie sądu oddalające ten wniosek zawarte w protokole rozprawy z dnia 24 marca 2015r. – k. 178).

Wskazać także należy, iż Sąd Okręgowy w składzie rozpoznającym przedmiotowe zażalenie podziela stanowisko Sądu Najwyższego zawarte w wyroku z dnia 8.07.2010r., sygn. akt II CSK 645/09, że „Czynności procesowe polegające na sprostowaniu, doprecyzowaniu czy też bliższym określeniu żądania nie stanowią zmiany powództwa w rozumieniu art. 193 k.p.c. Ocena, jakie powództwo zostało zgłoszone, a w konsekwencji - czy nastąpiła jego zmiana, musi być przeprowadzona przy uwzględnieniu kompleksowo potraktowanego stanowiska procesowego powoda, a obowiązkiem sądu jest wyjaśnienie ewentualnych wątpliwości, czego zgłoszone żądanie dotyczy”. W uzasadnieniu tego wyroku zaś czytamy: „Ocena, jakie powództwo zostało zgłoszone, a w konsekwencji - czy nastąpiła jego zmiana, musi być przeprowadzona przy uwzględnieniu kompleksowo potraktowanego stanowiska procesowego powoda, a obowiązkiem sądu jest wyjaśnienie ewentualnych wątpliwości, czego zgłoszone żądanie dotyczy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 października 1999 r., II CZ 108/99, OSNC 2000/4/77)”.

Mając na uwadze powyższe Sąd Okręgowy uznaje, że dla oceny jaki ma charakter i jaki skutek procesowy wywołuje sformułowana w piśmie z dnia 3 grudnia 2014r. częściowa zmiana powództwa konieczne było złożenie przez powoda dodatkowego wyjaśnienia oraz ustosunkowania się do stanowiska pozwanego. Z uwagi na tok postępowania powód złożył wyjaśnienia dopiero w zażaleniu na zaskarżone postanowienie. Sąd Okręgowy rozpoznając przedmiotową sprawę już w oparciu o całokształt jej okoliczności i argumentacje obydwu stron zawarte we wszystkich piśmie procesowych zwraca uwagę, że niewątpliwie zmodyfikowane żądanie pkt 1 a pozwu zmierza do tego samego celu, co pierwotne żądanie, na co prawidłowo wraca uwagę pozwany (k. 200), czyli cytując za powodem „przedmiotem żądania w niniejszej sprawie w dalszym ciągu pozostaje ustalenie istnienia pomiędzy stronami stosunku prawnego wynikającego z umowy z 1.09.1993r., przy czym żądanie ustalenia obejmuje także ustalenie treści tego stosunku”. Szczególne okoliczności sprawy wynikające z treści zawartej przez strony umowy nienazwanej, różnorodnych stanowisk stron formułowanych na etapie przedprocesowych „pomysłów na rozwiązanie zaistniałego sporu” przemawiają za przyjęciem stanowiska powoda, że sporna modyfikacja powództwa jest jedynie zmianą o charakterze redakcyjnym, precyzującym żądanie pozwu. Nie stanowi ona jakościowej zmiany powództwa, związanej z nowym roszczeniem zamiast pierwotnie dochodzonego, nie zawiera więc w konsekwencji dorozumianego oświadczenia powoda o cofnięciu pozwu w tej części. Skuteczne więc w ocenie Sądu Okręgowego okazały się zarzuty powoda o naruszeniu art. 203 § 1 i 355 § 1 k.p.c., co dało podstawę do uwzględnienia zażalenia na mocy art. 386 § 1 kpc i orzeczenia jak na wstępie (zmiana przez uchylene).

O kosztach postępowania zażaleniowego orzeczono na podstawie art. 108 § 2 k.p.c.